

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2:50 „
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
: : : dvakrat . . . 14 „
: : : trikrat . . . 12 „
za nadaljna uvrščanja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 15. junija 1917.

Avtonomija narodov.

Svoji k svojim!

Dunajska »Zeit« govori o notranje-politiških načelih, ki dajejo ruski revoluciji značilno potezo. Parlamentarna vlada, splošna in enaka volilna pravica in avtonomija narodov — to so ta tri načela. — In kako je v naši monarhiji? Sicer imamo v Avstriji splošno in enako volilno pravico za državni zbor, nimamo pa take volilne pravice za druge javne zastope (n. pr. za deželne zборе); v Avstriji nimamo parlamentarne vlade in nimamo avtonomije narodov. Po tej poslednji hrepenimo že sedemdeset let, toda še nadaljnjih sedemdeset let ne moremo več čakati na uresničenje tega postulat moderne in zdrave države narodov. Čas je neizprosni imperator, ki se njegovim zahtevam ne bomo mogli več dolgo ustavljati.

Na Ogrskem je še slabše. Tam imajo sicer parlamentarno vlado, toda ta je popolnoma v rokah oligarhije. Splošne in enake volilne pravice na Ogrskem ni, narodne enakopravnosti tudi ne. Opozicija sicer zahteva splošno in enako volilno pravico, ampak o enakopravnosti narodov ne govori na Ogrskem nihče. In to je najbolj žalostno.

Da se razumemo: tako govori dunajski list! In to nam dokazuje, da je tudi tja že prodrlo spoznanje, da je naši državi mogoče dati pogoje razvoja in napredka le na ta način, ako se prizna vsak narod v monarhiji kot samosvoja celota, ki naj sama ravna svojo usodo, napreduje in se razvija moralno in materialno ter kot kulturno in političsko zrela enota daje skupnosti odznak zdravja in modernosti.

Konec vojne, ki smo mu vedno bliže, naj v interesu države in v interesu njenih narodov ne pomenja zgolj uspehov vojaške sile, ampak naj razglasi in vsebuje tudi zmago idej človečnosti, idej političke svobode ter idej demokracije in pravice narodov do samosvojega odločevanja.

Bodočnost države in bodočnost njenih narodov zahtevata, da damo svoji državi celoti podlago resnične demokracije in samoodločbe ter da zgradimo svoj bodoči skupni dom na temelju pravice vseh narodov do samouprave!

Naroda — gospoda in naroda — služabnika ne smemo več poznati! Kar je bilo temu enakega, to je zapadlo zgodarini preteklosti, ki je toliko temnejša, kolikor bolj je čutil katerikoli narod na svojem telesu težo tujčeve pete in pekočo bolečino njegovega biča. V kateri kategoriji narodov je stal naš slovenski narod, tega tukaj ne bomo razlagali; vsak otrok to dobro ve in ve to tudi tisti, ki bi se upiral uvedbi avtonomije narodov, ker bi ravno naš narod z njo pridobil vsaj tisto, kar je nemški narod brez take avtonomije že davno imel! Dovolj značilno za naše dosedanje razmere je dejstvo, da uradno naštetih 70.000 tržaških Slovencev nima niti ene državne ljudske šole, ko je izginjajoča manjšina istomestnih Nemcev lahko dobila na šolskem polju, kar je hotela. Mi smo se borili za napis na vsakem pečatu in na vsakem kažipotu, a drugim so sipali dobrote preko potreb — na našo škodo!

Z zmago demokracije pride narodna avtonomija! To mora biti naša politička vera in to mora biti začetek in konec vsemu našemu političskemu prizadevanju! In že z ozirom na neizmerno važnost našega šolstva pri gradbi bodoče kulturne veličine našega naroda ter z ozirom na svoj lastni stan se moramo za ta svoj nacionalni in državni ideal neprenehoma slovenski učitelji vnesti z vsem plamenom navdušenja in vztrajnosti!

Ves naš sedanjí kulturni, gospodarski in socialni položaj ter vse naloge, ki jih postavi pred nas konec vojne, brezpogojno zahtevajo, da se uredi vse razmere v državi na osnovi avtonomije narodov — zlasti pa se mora to zgoditi z ozirom na naše dežele, ker hočemo po vojni Slovenci živeti, kakor smo med vojno trpeli in umirali! Fundament bodočnosti mora biti demokratski duh ustave, prepričen skozinsko od popolne enakopravnosti! Nikogar nečemo, ki bi nas še nadalje tlačil in dušil! Ta maksima ne bodi samo izraz naše narodne zavednosti, nego

imej zakonito obliko, da nam bo služila za izpodbudno silo v ustvarjajočem življenju bodočnosti in za zakonito orožje ob brambi in ugotavljanju svojih gospodarskih, socialnih in kulturnih zahtev in potreb!

Slovenski učitelji bi bili sovražniki svojemu narodu, narodnemu šolstvu in sami sebi, ako bi v danih razmerah mislili, govorili in delali drugače! Vedeti moramo, kaj hočemo, ker bomo tudi v bodočnosti dvigali narodovo moralno in materialno silo in ga vodili do popolnosti, ki je dosegljiva kulturnemu narodu! Vse drugo nam bo navrženo!

Vojna.

IZPREVOD.

In sedaj prihajate,
prihajate sključeni, neboljeni...
V dolgi, dolgi, nedogledni vrsti gre vam korak, kot zdaj bi izhodili. Usmiljenje, kdor čutiš človeško! Sključeni v hrbtu, tipljete s palicami. Ne hodite li po zemlji,
ki vaša jo kri poljila je?
V dolgi, dolgi, nedogledni vrsti za možem mož, za bratom brat — vsak mi je najdražji, najbližji!
In vodijo vas, in provajajo vas kot otroke — ubogi, bedni starci! Obrazi — kot od mrtvih, vstali, kdo povej, kak na njih je izraz?
A s čim prestopite domači prag?
A s čim objamete svoje: žené in otroke in starše in ljubice?
In s čim zazrete rodne livade in solnce in zvezde, domači gaj?
In s čim ujamete bolesti vzklik, v pozdrav vam kipeč iz src krvavečih?
Kaj rije po mozgu vam?
Kaj vam pljuča razjeda?
Kaj ude vam zvija?
In možgani — prestol modrosti — kaj, kako je v dušah vam, bratje?...
O, bratje, bratje — vesolstvo pretresno je, da bi obseglo bolesti vse — le srce, človeško srce posoda je zanje!
Od obzorja do obzorja potemneva nebo od groze!

In beseda molči, ker besede ni, ki jo izreka človeški glas...
In sence pred vami — in sence za vami — to sence so smrti, peruti ujednih ptic!
Ali je somrak jutra, življenja novega in novega sveta izvor, ki vi ste mu stvarniki?
G.

NAJVAŽNEJŠI DOGODEK V SVE-TOVNI ZGODOVINI.

Pri banketu lige za mornarico je tajnik mornaričnega ministrstva Carson napil brodogovju Združenih držav. Rekel je, da je prihod oddelka mornarice Združenih držav za Angleško najvažnejši dogodek svetovne zgodovine in priznanje dejstva, da imata stari in novi svet skupen ideal in nameravata ohraniti svobodo na morju v interesu civilizacije in človečnosti. Grožnje s podmorskimi čolni ni rešilo še nobeno brodogovje. Pravi pot, ji pogledati v oči, je ta, da se jo smatra za resnično nevarnost. Mogoče, je rekel govornik, je pred nami še čas težkih izkušenj, a še sence kakega dvoma ni, da bo civilizirani svet dosegel zmago.

DELO SLOVENSKEGA UCITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Učiteljstvo ljudske šole pri Sv. Juriju v Sl. gor. je nabralo v aprilu in maju t. l. za vojno oskrbo 41 K 20 h; učenke c. kr. rudniške ljudske šole v Idriji nabrale na veselici prostovoljnih doneskov za „Rdeči križ“ 20 K; ljudska šola v Radovljici za „Rdeči križ“ 327 K, za „Studienfürsorge“ 30 K; Ivan Demšar, nadučitelj v Šmarjeti na Kranjskem 5 K; Ivan Pollak, nadučitelj v Št. Vidu pri Zatičini 4 K; Josip Brinar, ravnatelj meščanske šole v Postojni 10 K; Fran Lavtižar, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Ljubljani 10 K; skupaj 447 K 20 h.

Danes izkazanih 447 20 K
V zadnji številki izkazanih 171.973 75 „
Skupaj 172.420 95 K

LISTEK

Iz umetniškega sveta.

Rijavčev koncert. V kraljestvu palčkov.

Bil sem še pod vtiskom izbornega Vuškovičevega koncerta, ko so letaki vabili na glasbeni večer v gledališče poslušati — Rijavca. Kar naenkrat imamo toliko koncertnih priredb na kupu, kar je sicer v veliko veselje vsem, ki hrepené po umetniških vžitkih, našemu občinstvu pa v neopravičeno zabavljanje. Pa o tem „občinstvu“, ki ga menda do sodnjega dne ne bo „pogruntati“, pozneje kedaj več.

Mladi koncertni in operni pevec — tenorist, član hrvatskega gledališča v Zagrebu se je povabilu vodstva glasbenih večerov v deželni gledališču radevolje odzval in je prišel pokazati, koliko je napredoval tekotom zadnjih let, odkar ga nismo slišali. Pred kakimi štirimi leti sta priredila v Mestnem domu Rijavec in pianist Ravnik koncert, o katerem sem prav na tem mestu

poročal. Prorokoval sem takrat Rijavcu lepo bodočnost in danes vidim, da se ni sem motil. Njegov glas, predvsem liričnega timbra se je do danes sijajno razvil, je prijetno doneč in v vseh registrih uglajen. Do Rijavčevega umetniškega prednašanja in izražanja pripomoreta dobra deklamacija in predvsem pa pevčeva muzikalna izobrazenost, ki jo pri naših pevcih čutimo redkejšje. Rijavec je poklican interpret modernega slovenskega samospeva, posebno nežno občutenih Lajovčevih pesmi, ki stavijo pevcu težke zahteve. Tega skladatelja „Serenada“ je brezdvoma najdražji biser vse naše tozadnevne literature. Ta invencija, ta melodika in harmonika! Nedosežno krasna skladba, ki so jo peli že skoro vsi slovenski solisti moškega in ženskega spola, toda tako kot Rijavec je ni še nihče podal. Zapel jo je z neodoljivim čarom, zadel mehko ubranost in podoknično razpoloženje. Pesemca je globoko segla v srce! — Svojo rutino je dokazal Rijavec tudi v istega skladatelja „Pesmi starca“, vendar je napravila ta skladba name v baritonski priredbi, peta pred par leti po Vuškoviču primerno večji vtisk. Na vzporedu sta bila dalje dva samospeva iz novejšje hrvatske glasbene literature, Baranovičev „Nocturno“ in Sach-

sova „V vrtu“, obe skladbi skritih lepote, ki nam jih je pokazal Rijavec. Poudariti moram, da je med vsemi letošnjimi solisti, ki so nastopali na koncertih edini Rijavec segel v zakladnico naše in hrvatske samospevske literature, kar mu je le v čast! Večji del občinstva je začel uživati še le pri opernih arijah, ki jih je mojstersko odpel Rijavec in moral še eno na koncu dodati.

Na klavirju ga je lepo, mestoma prediskretno spremljal znani zagrebški pianist Simon, ki je tudi sam v začetku s tremo, pozneje z večjo korajžo igral Chopinovo „Balado“ in Rubinsteinov „Capriccio“.

Eno točko vzporeda je izpolnil moški zbor s tremi skladbami. Adamičeva „Francica“ je po svoji vsebini sedanjemu času primeren, svojčas od Glasbene Matice s častno nagrado odlikovan zbor, ki kaže vse vrline Adamičeve muze. Melodijozen je, na nekaterih mestih nekoliko kočljiv za izvajanje. Odpeli so ga lepo, ponekod dinamično fino prednašano. Živo odpeti zadnji del je zakril srednji del, v katerem je zbor nekoliko padel. Klici „Oj dobro jutro mamica“ s falzeti so bili imenitni!

Oskar Devov zbor „Se ena“ diha humor. Zupančičev poredni tekst je preokoren za

moške glasove, prednašanje humorja in nagajivosti polne skladbe trd oreh. Občutili so to gotovo pevci sami. Prav čedno, mestoma izvrstno se je zboru posrečila „Utopljenka“ eden prvih popularnejših českih zbor, ki znakov starejše dobe ne zakriva, pa je krasen po vsebini in efekten po Křížkovskega uglasbitvi.

Zakaj v gledališču zbor dobro ne doni, je meni uganka. Mogoče se glasovi razgube med kulise, morda je bil zbor preveč narazen postavljen, morda preveč proč od rampe. Zbor štirinajstih priznanih pevcev bi moral doneti vse drugače! Sicer pa moje priznanje za vestnost in trud zboru, kot pevovodji g. Pahorju! Sedaj ne slišimo nobenega zboru, bodimo veseli, da imamo nekaj! Zato me je nemilo dirnilo, ko sem bral v „Slov. Narodu“ tem o nastopu poročilo, ki pravi, „da je nastop bor-nega moškega zboru pokvaril lep utis Rijavčevega koncerta“. Najmilejše rečeno, grdo je tako bogatelizirati pojave za vzpostavitev rednega koncertnega delovanja manjših zborov. Le razdirajte še to, kar imamo. Ko zopet nič ne bomo imeli, boste pa zabavljali!

V kraljestvu palčkov. Prijetno so nas presenetili s svojim gostovanjem ljubki

SREDNJE ŠOLE.

Dr. France Perné, c. kr. gimnazijski profesor v Ljubljani 30 K; učiteljski zbor c. kr. višje realke v Idriji mesečni prispevek za slepe vojake 24.19 K; dr. Fran Perné v Ljubljani 1000 K; dr. Stanislav Bevk, c. kr. ravnatelj v Idriji 50 K; Rudolf Grošelj, c. kr. profesor v Ljubljani 30 K; J. Malner, c. kr. profesor v Kranju 10 K; dr. Karel Pirjevec, profesor v Trstu, 10 K; skupaj 1154.19 K.

Doslej izkazanih	48.092.22 K
Danes izkazanih	1.154.19 "
Skupaj	49.246.41 K

DENARNI USPEH SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v „Učit. Tovarišu.“

Za „Rdeči križ“ itd.	K 172.420.95
III. vojno posojilo	278.848.69
IV. vojno posojilo	2.761.038.—
V. vojno posojilo	10.191.707.—
Srednje šole	49.246.41
Končna vsota	K 13.453.261.05

Šola in enakost pred zakonom!

Ugledni list »Österreichische Rundschau« priobčuje nekoliko »naivnih vprašanj« — kakor jih imenuje list sam — ter vprašuje med drugimi rečmi tudi tako-le: »Kdaj se izpremeni sedanja obveznost do pouka v obveznost do obiskovanja šole? Ako bi sin abnčnega ravnatelja in grofova hči morala obiskovati občo ljudsko šolo, kako hitro bi izginili taki šolski razredi, ki so sedaj prenapolnjeni, kako hitro bi bilo rešeno vprašanje šolskih zdravnikov, vprašanje v zdravstvenem oziru neoporečnih šolskih poslopij itd.! — Zanimanje privilegovanih stanov do obče ljudske šole bi izdatno naraslo, izobrazba učiteljstva bi se temeljito izpopolnila, a vprašanje dostojnih učiteljskih plač bi prišlo naposled hitro do končne rešitve. — Ali ni tudi strelski jarek združil siromaka in bogatina? Čemu bi tudi šola praktično ne dokazovala mlademu državljanu — enakosti vseh pred zakonom?!

Vprašanje in odgovori so popolnoma na mestu. Prvotna vrednost vsakega človeka govori za popolno enakost vseh pred zakonom, torej tudi pred zakonom obveznostjo šolskega obiskovanja. Toda nezdrave socialne razmere poznajo to obveznost le nasproti otrokom siromaka in srednjega človeka, medtem ko bogatin in imenitnik svojemu otroku takoj v zorni mladosti pokažeta svoje bogastvo in svojo imenitnost s tem, da se mu ni treba družiti z berači in preprostimi otroki ob obiskovanju obče ljudske šole, ker mu lahko temeljno izobrazbo privoščijo doma, ki jo — plačajo! Tako se pojmi enakosti potemnuje brez prestanka od one strani, kjer bi treba nje izvajanja v praksi, če hočemo, da se res v splošnosti razširi čuvstvo in dobi vero v resnično veljavnost enakosti pred zakonom.

Če se vendarle zgodi, da kdo visokih in višjih pošilja svojega otroka v občo ljudsko šolo — brž je časopisje polno o tem izrednem dogodku: kakor bi noy element planil v ustroj ljudskošolske skromnosti! To je banalno in smešno ob enem, pa tudi kvarno je za osnovno vzgojo otrok! Saj se ni nič drugega zgodilo, nego da hodi umrljivi otrok umrljivega očeta z drugimi umrljivimi otroki vred isto vsakdanjo pot: z doma v učilnico s svojimi vrstniki istih let, istih otroških nadlog in potreb, a dostikrat manjših du-

otroci Ciril Metodovih šol iz Trsta. V ponedeljek in torek zvečer so igrali v gledišču trodejanke bajko „V kraljevstvu palčkov“ iz peresa mladinskega pisatelja Josipa Ribičiča. Kratka vsebina igrice bi bila ta-le: Kralja palčkov mori grozen dolgčas in je slabe volje. Ne morejo ga potolažiti darovi palčkov, niti goba, niti kobilica. Šele ko mu pripeljejo, deklico, ki se je bila zgubila v gozdu, ga žalost mine. Želi jo kronati za kraljico, toda Anica želi le nazaj k svoji mami. Kralj in palčki ne vedo, kaj je mama in kralj pošlje svoje podložnike po svetu iskat kaj je ljudem najdražjega. Eden prinese zlato, drugi lavorjev venec, tretji mačko. Anici pa mamicе vendar ne pripeljejo. Pred kronanjem Anice za kraljico palčkov uspravajo vile straže ter odvedejo deklico k njeni mami, v posteljico pa položijo punčko igrarico. Ko se kralj in palčki zbuje, ne morejo v svojo največjo žalost Anico zbuditi, in mislijo, da je umrla. Punčko pokopljejo.

Pisatelj je delo jako spretno zamislil. Ideja: mati je zaklad, sreča in ljubezen. Otroška duša vzkipi, ko zasliši ime mati, ker čuti, da je to najdragocenejši zaklad na svetu. Srečen kdor ima mater, ker najlepša ljubezen je materino. Neprave pojme o njej

ševnih sposobnosti. V resnici pa toliko prahu zaradi tega! Preziranje in hlimba, protežiranje in zapostavljanje... sami vzgojni pogreški, ki kopljejo tem globlji propad razlike med stanov, ki dajejo uboštvo toliko bolj občutiti in toliko težje prenašati, čim bolj kričeče in brezčutno se od njega odraža ime in stan, visokost in imetje izvoljenčev!

Ni naša naloga, da bi s pedagoškega stališča razpravljali o tem vprašanju, a tudi s tega mesta bi morali biti proti takemu privilegiju. Tem bolj moramo biti proti njemu, če ga prematramo s splošno človeškega vidika. Že v otroka se mora zakopati seme domišljavosti in prezirnosti, napuha in nevoščljivosti — že mlade duše se morajo otrovati s strupom sovraštva, razdvojenosti in maščevalnosti, da se človeško srce nikoli ne očisti in ne izleči teh ran!

Dalo bi se govoriti tudi o položaju takozvanih domačih učiteljev, ki dostikrat zajemajo svojo hrano sicer iz polne skledе, a ni žlice, ki bi nanjo ne kanila solza bridkosti, odvisnosti in — suženstva. V velikih mestih je cel stan teh pomilovanja vrednih eksistenc, ki jih pozna v letih zdravja in moči njega blagorodje, ki pa iščejo, ko so izčrpani — svojo izgubljeno mladost. Izjeme so, a tudi te potrjajo pravilo!

Vsega tega bi ne bilo, ko bi ne bilo treba imenovanemu listu staviti zgoraj citiranega vprašanja, ampak zgodilo bi se, kar je že desetletja smoter vsem našim prizadevanjem, a do ugodne rešitve ta vprašanja ne morejo priti, ker ni pravega zanimanja do občega šolstva tam, kjer bi morala biti. Izboljšanje vsega ljudskega šolstva in vseh vprašanj, ki so s tem šolstvom v zvezi, bi prišlo sicer iz egoistiških namenov posameznikov, a ti bi ne bili zavrgljivi in nemoralni, ker bi iz njih črpali dobroto in blagodal vsi sloji, torej tudi tisti, ki morajo biti danes zadovoljni le s skromnim delcem tega, kar bi morala ljudska šola dati po svojem bistvu in namenu v velikem in obilem: v ekoviti temelj vsemu narodovemu zdravju, napredku, razvoju in produktivni sili njegovega moralnega in materialnega življenja! Oboje — zdravje in življenje — pa je narodova eksistenca!

Tudi ob tem vprašanju, kakor se zdi na prvi pogled majhno in neznačno, se prostira polje bodočega dela. Če je njega moralna pridobitev očividna, ne smemo nič manj poudariti npravne cene te enakosti: Vsem brez razlike naj bi bila ljudska šola svet kraj, kamor mora vsak od prvega do zadnjega, da se v družbi sebi enakih okoplje, ojači in usposobi v studencu žive vode, vode življenja, ter da potem enak med enakimi, s krepko dušo v zdravem telesu, z jasnimi pogledi in z vestrim čelom stopi iz nje — človek!

D e m o k r a t .

Zatajena 50 letnica.

Pred 15. meseci je praznoval dr. Janez Evangelist Krek 50 letnico svojega rojstva. Njegovi znanci, bivši politični prijatelji, nekdanji oboževalci in nekateri nehvaležni učenci so hoteli zatajiti ta dan, oz. so ga zatajili: noben klerikalni list ga ni smel omeniti, ker so hoteli preprečiti, da bi slovensko ljudstvo ne praznovalo tega dne in se s hvaležnostjo ne spominjalo svojega mojstra in učenika. Bal so se hrupnih izjav, izrazov hvaležnosti za trudapolno in uspešno delo slavljencevo. Vse to so ho-

je pisatelj naslikal s sarkazmom, da tem lepše odseva hrepenenje Anice po zlati mami. Igra je pisana v lepem jeziku in jo bodo mladinski odri gotovo radi uprizarjali.

Pevske in glasbene točke je napisal Ivan Grbec. Skromna in priprosta glasba je to, brez posebnih novih domislekov, brez hudega razmaha. Manj dolgočasna, bolj ljubeznjiva in prirsčna bi morala biti. Adamič bi jo bil pogodil vse drugače!

O uprizoritvi moram izreči skoro le hvalo. Otroke tako imenitno priučiti nastopa na odru, dobrega memoriranja vlog, plesov, pomeni mnogo. Vloge kralja, prve vile, kraljevih svetovalcev so bile v rokah res nadarjenih otrok. Palček - norček ima igralski talent. Da bi ne bil zbor včasih ušel iz tira in bi bil orkester za spoznanje boljši, (da so ljudi ušesa bolela pa ni bila krivda g. dirigenta), bi lahko rekel: izvrstna predstava! Vsa čast aranžerjem, ki se niso strašili truda!

Učiteljstvo Ciril-Methodovih šol lahko gres ponosom na svoje delo!

Uspeh predstav ob nabito polnem gledišču velikanski! Zorko Prelovec.

Poročilo o Kocianovem koncertu priobčimo prihodnjic.

teli preprečiti njegovi nekdanji najožji so-mišljeniki, ker slutijo v Kreku močnega in nevarnega samozavestnega političnega tekmeca.

Prijatelji in učenci Krekovi, ki so mu ostali zvesti, so izdali po preteku 15 mesecev njegove 50 letnice brošuro, v kateri nakratko opisujejo Krekovo življenje in delovanje na vseh propriščih prosvete. Pisatelji sami priznavajo, da je to delce le hipno prvo gradivo za daljši opis Krekovega delovanja. V knjizici opisujejo Krekovo delovanje na literarnem polju in na polju prosvete. Posebno visoko cenijo Krekovo skrb in neumorno delo v blaginjo delavstva. Mnogo je pripomogel v to, da se je organiziralo tako zvano katoliško dijaštvo: navajal je dijake že v zgodnjih letih na svojo stran, in vcepljeval v njih dovzetna srca svoje nazore ter dosegel s svojim vzgojnim vplivom, da so se množile od leta do leta vrste katoliškega dijaštva. Na čelu razvoja slovenskega združništva stoji dr. Krek. Po njegovi iniciativi se je zasnovovalo slovenskih zemljah mnogo najrazličnejših združenj. Seveda je mnogim pokazal krive in napačne steze, ki so polne razočaranj poginile sredi pota. Dr. Krek je stal do zadnjih časov v prvih vrstah med voditelji klerikalne stranke, ki je s svojim delom in potom časopisja mnogo pripomogel do nje velikega razvoja, vpliva in veljave. Slednjič omenjajo pisatelji zanimive brošure, kaj vse je storil za zblizanje naših sosedov Hrvatov in Slovencev posebno na združnem polju.

Priznati moramo, in nihče ne more tajiti tudi Krekov največji nasprotnik ne, da je dr. Krek neumoren in vstrajen delavec. Krekov zgled nam izpričuje, kako lepe uspehe dosega oni, ki dela smotreno, ki se z vnmemo in ljubeznijo v srcu do naroda prime dela za splošno blaginjo in srečo posebno ubogega ljudstva. Poudarjati pa moramo še posebno, da je bil Krek pri vsem svojem velikanskem delu in trudu nesebičen. Nikdar ni nastopil sebi v korist; ostal je ubog do sedanjih dni.

Slovensko ljudstvo mu je za njegov trud in delo in uspehe po svoje hvaležno. V znak hvaležnosti visi v vsaki hiši v selški dolini, ki je Kreku posebno pri srcu, poleg preprostih svetih podob tudi Krekova slika.

Krekove zasluge za prubodo slovenskega naroda, za mnoge nove misli in ideje, ki jih e zasejal med slovensko ljudstvo, radi priznamo tudi mi napredni slovenski učitelji, četudi nam je pred leti zidal v „Slovincu“ sramotilen „Pons asinorum“. Ta članek je velik madež na Krekovem uspešnem delu in to tem bolj, ker je sam učitelj sin.

D.

† KRISTJAN BOGATEC.

19. febr. t. l. je umrl vrli, zaslužni mož, a do zdaj ni nihče napisal najkrajšega nekrologa o njem v našem stanovskem listu! Krvavelo mi je srce ob tem in rad bi bil že prej posvetil milemu prijatelju te skromne vrste. Toda revež sem, že več mesecev se boreč s kruto in trdovratno boleznijo. Poleg drugih nadlog sta mi onemogli desna noga in roka. Le z veliko težavo in v sili kaj malega „zahiroglifim“ (kakor bi dejal moj prijatelj in tovariš Krajnik), t. j. napišem tako, da je težko čitati... No, zate mili moj Kristjan, ki si se spominjal name celo v zadnjih vzdihih na smrtni postelji, zate se žrtvujem, pošiljajoč v dežel te skromne vrste. Vi, g. urednik pa tudi porečete o meni; ko mi zapoje mrtvaški zvonček: Fidelis usque ad mortem!...

O Bogatcu ne bodem podajal obširnih životopisnih črtic, saj jih tudi nimam pri rokah. Vem in omenjam le toliko, da se je rodil preprostih staršev sin na Proseku pri Trstu leta 1858. Učiteljšče je dovršil leta 1879. v Koprju. Služboval je v Divači v volovskem okraju, odkoder je šel izmučen in po mnogih prevarah v pokoj, nselivši se na svojem posestvu v Ricmanjih.

Seznani sem se z Bogatcem leta 1879. kot učitelj v Lokvi pri Divači. Bil je moj bližnji sosed. Lepega dne, ko sem poučeval otroke gostilničarja-veleposestnika gosp. Muhe na vrtu, privede gospa Muhova mladega gospoda k meni na vrt, češ: Tu Vam predstavljam Vašega kolego-soseda, gosp. Krist. Bogatca! Sinil sem izza mize ter podal roko prijazenemu, lepemu, visokostasnemu mladeniču. Potem sva sedla k steklenici bržanke. V daljšem pogovoru sem takoj spoznal, da imam pred sabo globokočutnega, blagega kolego, navdušenega Slovana. Ob tej priliki sva sklenila prijateljstvo, ki naju je vezalo do njegove smrti. Odslej sva drug k drugemu hodila v posete. Imel je Bogatec krasen glas (bas) in večkrat mi je ob nedeljah hodil pomagat na kor. Živo se še spominjam, kako je imponiral v cerkvi s svojim zvonkim glasom.

Kasneje se je preselil v Ricmanje. Tam si je izvolil družico za življenje, hčerko posestnika-gostilničarja Marijo Pangrčevu.

Moj Bog, kako lep in srečen par je bil to on krasen „moro“, ona lepa blondinka mlada ko rosa! Lepe so bile urice, ki sen jih doživel z njima v Ricmanjih ob polnih „majolikah!“ Družina se jima je množila in oba sta bila polna ljubezni in skrbi za svoje otroke.

Ne spominjam se več, zakaj je Bogatec sprejel nadučiteljsko mesto v Podgradu, vem pa, da se tam ni počutil srečnega. V nekem pismu mi piše med drugim „Jaz in mama sva se postarala. Vzrok je med drugim — kraj: Najlepša leta nam ginejo v kraju, ki za nas — ni! Ni za nas, za sinove in hčere sinje Adrije, za nas „mandrijarje!“ Mi smo za „tam-doli“, ne za „tu!“ Nimamo na čem si pasti oči, ni vinogradov, ni oljke, ni morja, ni meščanstva: gola pustinja, ljudje se nam tudi pusti zde in — večna zima! Želimo si nazaj, nazaj, tja v jadranski raj! —

A vkljub tem nepovoljnim razmeram je Bogatec ostal neutrujen delavec na prosvetnem polju. Bil je tudi odbornik naše učiteljske „Zaveze“ in nekaj časa celo nje podpredsednik. V upravnem odboru je bil od ustanovitve „Zaveze“ leta 1889 do 1890, potem zopet od leta 1891 do 1900; I. podpredsednik je bil od leta 1896. do l. 1899. Ob ustanavljanju „Zaveze“ je bil pokojni Bogatec jako delaven med istrskimi tovariši ter je marljivo podpiral štajerske tovariše, ki so ustanavljali „Zavezo“. Sme ga prištevati med soustanovnike naše centralne organizacije. Za zboljšanje učiteljskih plač se je vneto potegoval in tudi dosti dosegel, kakor mi piše njegova soproga. Vedno je pisal in delal za blaginjo istrskega učiteljstva. Referati so bili vselej v njegovih rokah, dasi ni vselej živjal hvaležnosti, zlasti od mlajšega naraščanja ne. Glede tega mi je sam pisal: „Kdo neki je pričel v Istri resno, odločno, požrtovalno ne glede na desno in na levo z besedo in peresom boriti se za zboljšanje gnotnega stanja učiteljstva, nego ravno jaz? A koliko grenkih sem požri, koliko šikan, denunciacij, koliko zaničevanja, poniževanja, koliko zamere od gotove strani, od županov naših, od poslancev in od — kolegov celo! A sad tega uživajo sedaj oni, ki mirno sede in za to celo ne vedo!“ —

Lahko si je misliti, koliko je tudi trpel Bogatec ob teh razmerah, saj je imel čuteče srce, kakor da je rojen pesnik. Zato so umlive besede, ki mi jih je pisal o priliki: „Povem ti, da sem že celo leto na dopustu. Bil sem bolan, „življenja zmučen“, ker res kljubujem vedno „osode viharjem“. Bil sem zapleten tudi jaz v znano „Ricmanjsko afero“ s tem, da sem dal umrlega otroka — civilno pokopat. Imel sem tožbe, orožnika v hiši, klican sem bil na odgovor kot učitelj itd. Mnogo, mnogo, dragi Janko, bi si imela povedati. Kaj hočeš, življenje je pač tako: danes sem vesel, zadovoljen, jutri se spet čutim zmučenega, čmernega, želeč se s kom pogovoriti, „o življenja mladih dneih“.

Menja se: jeden dan tak, spet drugi tak, da bi človek znorel! Bili smo idealno vzgojeni — svet pa je — lump! Razumem te, Janko! Bog daj, da doseješ spet v naše, južne kraje! Priden si na literarnem polju, pero ti je uteha, radost, veselje v samotnih življenja dneih! Pozabil te narod ne bo!“ — In na drugem mestu piše: „Da da, razpršeni smo po svetu, a vender spet me blage hranimo na mladostna leta! Imeli smo se radi, zdaj pri drugih se mi zdi vse „favs“. Ideje, ideale smo gojili, zdaj je nekaterim le za žrelo mar! In še vedno, kar je lepo, kar je snažno in čedno, pravo in blago, — to nas veseli. Taki tudi ostane nemo mi — stari! Bog daj, da bi se še videli zdravi, da ne bi bilo treba še „nekrologov“. Da bi se videli in veselili v naših krajih — pri morju — upajmo!“ —

Ubogi prijatelj, preblaga duša! Ne bomo se videli nikoli več in slutil nisem, da bom tudi tebi jaz pisal nekrolog, dasi ne vem, kdo ga bo za mano pisal, ker strašno se redčijo naše vrste! —

* * *

K sklepu naj po pismu gospe Bogatčeve posnamem nekaj o družinskih razmerah, o boleznih in o zadnjih trenutkih blagega pokojnega prijatelja.

„Ravno smo bili posestvo spravili v red“, piše gospa Bogatčeva. Sinova smo spravili v dobro službo in starejšo hčerko Sofijo poročili. Druga hčerka Ljudmila pohaja zadnji razred nemške-meščanske šole v Trstu in tako nam je ostala doma še ljubljenska očetova in cele družine devetletna Marija, krasen angelj in upanje moje za stare dni. 19. febr. nam je preminil naš dobi oče, 27. febr. pa naša ljubljenska Marija, ki jo je pokojnik tako neizrečeno ljubil in jo tudi poklical na 8. dan s seboj. Ali ni to bridko, prebridko?

In dalje piše gospa: Pokojni Kristjan je bolehal že kakih 15 let za črevesnim katarom. Operacije ni dovolil. Zadnji čas je bil 11 mesecev na postelji. Prvih 6 mesecev je bruhal kri, potem se mu je umirilo. Trpel je dosti. Zdravniki mu niso mogli dosti pomagati brez operacije. Le lajšali so mu trpljenje. Umril je mirno in v Boga vdan.

Zadnje njegove besede so bile: „Oh, ko bi šla tudi (hčerka) Marija z menoj! Kakšno veselje bi bilo zamej!... In, ako boš potrebovala kakršnih nasvetov, obrni se do Janka Lebana, ker na Bregu sploh ni učiteljev...“ Po teh besedah je obstal in izdihnil...“

Osmi dan po njegovi smrti mu je sledila njegova ljubljena Marija...“

Tako gospa Bogatčeva. To je tragika tega slučaja, da sta oče in hči drug za drugim umrli tekom 8 dni! Ali je to le slučaj ali nedoumno delo neznanih višjih moči?!

Dragi Kristijan! Tebi se je izpolnila želja, da si zdaj zopet združen s svojo hčerko ljubljeno Marijo! Bodita srečna v kraljestvu duhov, vrhu zvezd! Po tem burnem, usodepolnem življenju sladko počivaj, preblaga duša! —

Bukovica, 22. maja 1917.

Janko Leban.

Srednješolske vesti.

Ravnatelj novomeške gimnazije Franc Breznik je stopil v pokoj. Ob tej priliki mu je podelil cesar naslov vladnega svetnika.

Sklep letošnjega šolskega leta 1916/17 na srednjih šolah bo po ministerialni odredbi dne 28. junija 1917.

Iz Zagreba.

Kulturni dokument. Vseučiliški profesor v Zagrebu, dr. Anton Heinz, je v lepem listu „Priroda“ priobčil popularno razpravo, v kateri je med drugim rekel, da čudeži nimajo realne eksistence, vsaj ne za mislečega človeka, ki je vsaj toliko napreden, da zna s sebe otresti verige katerega koli dogmatizma. Te besede so dale povod, da je pater Teofil Harapin v „Katoliškem Listu“ proglašil dr. Heinza, moža največje znanstvene veljave, za brezbožnega zastrupljenca mladine, ki ga je treba vtekniti v blaznico. Na to je zdaj odgovoril dr. Heinz s posebnim odprtim pismom, odgoril tako, da si bo to napadalec zapomnil. Napad dr. Heinza je pa vsekako kulturni dokument ter kaže, koliko teme in fanatizma še vlada v gotovih krogih na Hrvaškem.

„Die Südslaven“. Iz Zagreba nam poročajo: Pod naslovom „Die Südslaven“ začne dr. Oton Kraus v Lipskem izdajati list, ki naj Nemčijo seznanja z južnimi Slovani. Dr. Kraus je časnikar in je nekoč urejal tudi „Agrar Tagblatt“. O njem gre glas, da je mož velike kulture in bistrega pogleda, da dobro pozna naš jug in da je prepojen resnične ljubezni do južnega Slovanstva. Mož se je lotil težkega, a hvaležnega dela, toda ako mu uspe, bo južnim Slovanom mnogo koristil. Resnica je, da mora vsakogar prej spoznati, ako ga hoče spoštovati. In dr. Kraus hoče Nemcem nuditi ta pogoj: Spoznavajte južne Slovane, potem jih boste vzljubili in spoštovali!

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Društvu „Jubilejska samopomoč“ je treba poslati za 51. smrtni slučaj (Anton Stres). Oni člani, ki so prejeli položnice za prejšnje zaostanke, pa jih še niso izrabili, naj ob odpošiljati prištejejo tudi 51. smrtni slučaj; ostali prejmo položnice.

Štajersko.

Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem. VI. izkaz prispevkov za uč. voj. podporni sklad v času od 1. sušca do 15. maja 1917. — 1. Okraj Celje: Deška okoliška šola v Celju, 16 K; Dobrna (gdč. Levstik), 2 K; Dramlje, 840 K; Frankolovo, 650 K; Galicija, 7 K; Gotovlje, 470 K; Griže, 29 K; Kalobje, 840 K; Novacerkev, 840 K; Liboje, 10 K; Petrovče, 840 K; Smartno, 470 K; St. Lovrenc, 750 K; Svetina, 9 K; Teharje, 8 K; Vojnik, 13 K; St. Pavel, 2060 K; Žalec, 11 K; St. Juri ob j. ž. dekliška šola, 360 K; Blagovna, 820 K; St. Peter S. d., 620 K; skupaj K 20060. — 2. Okraj Gornja Radgona: Sv. Duh (Ana Ciuha) 120 K; Sv. Juri na Ščavnj, 1260 K; Negova (Korošec & Fürst po 2 K), 4 K; Stara cesta (Ljutomer) Tomazič Ivan, 3 K; skupaj 2080 K manj 23 vin. za poštino je K 2057; — 3. Okraj Konjice: Konjiško učiteljsko društvo po gosp. Ant. Beumen K 20. — 4. Okraj Kozje: Pilištanj, 2010 K; Grmovšek K 7—, Stauer 910 K, Vrečko 3 K, Berthold 1 K. — 5. Okraj Laško: Dol, 480 K; Hrastnik, 1840 K; Laški t. g. — okolica, 1040 K; Sv. Lenart (Fabjan), 2 K; Trbovlje, 16 K; Trbovlje-Vode, 12 K in 10 K dar tovarišice Zencovichove namesto venca na grob gosp. Wessnerja; Turje, 120 K; skupaj K 7480. — 6. Okraj Ormož: Svetinje (L. & A. Šijanec) 6 K. — 7. Okraj Sv. Lenart: Sv. Trojica (I. & H.

Kovačič) K 540. — 8. Okraj Šmarje: Pristava, 6 K. — Okraj Vransko: Sv. Juri p. Tab., 8 K; Letuš, 2 K; Polzela 10 K; skupaj 20 K.

Vsota tega izkaza . . . K 37647
prej izkazanih . . . „ 159979

Skupaj . . . K 197626

Prosi se nadaljnjih prispevkov!

Zveza slov. učiteljev in učiteljic na Štajerskem. Obračamo se do vseh okr. učiteljskih društev, da pričnejo z živahnim delovanjem, ker tako ne gre dalje. Zvezina blagajna je pasivna in s tem je otežkočeno vse delovanje osrednjega odbora. Dve društvi dolgujeta članarino že tri leta nazaj, tri društva za dve leti, dve za eno leto, a za tekoče leto sta plačali članarino samo dve društvi. — Poravnajte takoj vsaj zaostalo članarino, plačajte jo pa po možnosti tudi za letos. Ta poziv smatrajte za resen opomin k izvrševanju stanovskih dolžnosti ter poravnajte zamujeno takoj!

Vodstvo.

Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo skličem k zborovanju meseca junija najbrž v Šmarje. Po priporočilu okrajnega šol. sveta povabim strokovnjaka za predavanje o gobah. Ako ima radi kraja in vspremeta kdo kakšno željo, naj mi jo blagovoli naznaniti. Dan in vzpored javim vsem p. n. članicam in članom po dopisnici.

Slivnica, dne 14. maja 1917.

Tom. Kurbus, tč. predsednik.

Kranjske vesti.

—r— Kranjski deželni odbor je svoj čas preklical izvolitev profesorja Bogomila Remca in profesorja Evgena Jarca za zastopnika dež. odbora v deželnem šolskem svetu. Profesorja Remec in Jarc sta se proti temu sklepu pritožila na upravno sodišče, češ, da sta bila izvoljena za dobo šestih let in njihju mandatov pred potekom te dobe ni mogoče razveljaviti. Upravno sodišče je pa pritožbo odbilo, češ, da sta bila profesorja Remec in Jarc samo zastopnika dež. odbora v deželnem šolskem svetu in torej nimata pravice zahtevati, da bi trajala njihju doba do konca funkcijske dobe.

—r— Umrla je dne 23. maja t. l. mati učiteljskega profesorja v Ljubljani gosp. Antona Funtka. Naše iskreno sožalje!

—r— Iz ljudskošolske službe. Učiteljici Severi Tanzigovi v Izlakah je poverjeno začasno vodstvo ondotne šole; Stefanija Levčeva je nameščena za suplentinjo v Dolu.

—r— Za člana izpraševalne komisije za ljudske in meščanske šole sta imenovana začasni glavni učitelj na c. kr. učiteljsku v Ljubljani Ivan Vesenjani in vadiška učiteljica Lea Levec.

—r— Šola za invalide v Ljubljani. Pristojno armadno poveljstvo je sklenilo, da da na razpolago več barak za obrten pouk invalidov, da se na ta način čim prej omogoči začetek obrtnega pouka. Barake že grade, in sicer neposredno pred pročeljem obrtne šole. Praktičen pouk bo obsegal: obdelovanje kovin (ključavničarstvo), nadalje elektrotehniko, mizarstvo, strugarstvo, čevljarstvo, sedlarstvo in jermenarstvo. Invalidna šola bo tvorila del ljubljanske obrtne šole.

—r— V spomin na blagopokojno koleginjo Kristino Ravnikar, učiteljico v Sv. Križu pri Kostanjevici na Dolenjskem sta poslala tovarišica Fani Čerov in tovariš Ivan Malnarič vsak po 10 K, skupaj 20 K c. kr. okrajnemu glavarstvu v Krškem kot vstopnino h koncertu za po potresu poškodovane kraje krškega okraja.

Štajerske vesti.

—š— Zborovanje „Učiteljskega društva za pol. okraj Ljutomer“. Po preteku skoraj 3 let je zopet naše društvo zborovalo v četrtek, dne 10. maja pri Sv. Juriju. Udeležba se sme imenovati z ozirom na sedanje razmere prav poljovna, saj so bile nekatere šole polnoštevilno zastopane. Najpred nas je šol. vodja domače šole tov. Maurič prav pristrčno pozdravil, potem se je predsednik Tomazič spomnil smrti presv. cesarja Franca Jožefa I., poudarjajoč zasluge za razvoj šolstva in enakopravnost narodov. Nadalje omeni zgube v naših vrstah in sicer vrlega tovariša, ustanovnika, večletnega predsednika in blagajnika Kryla ter zvestega člana nadučitelja Vrečeta iz Negove. Vojna furija nam ni pobrala do sedaj nobenega naših ljubih tovarišev; sklene se, da pismeno pozdravi društvo vsakega posebe. Dal jim Bog i nadalje zdravje in srečo! Izmed dopisov omenim le onega „Slov. Šolske Matic“ s pristavkom, da pri nas ni potrebna še posebna agitacija, ker se učiteljstvo zaveda v polni meri svojih dolžnosti, povrh pa zahteva naš okrajni šol. svet, da mora biti za vsako šolsko knjižnico naročena Slov. Šols. Matica. (Bi menda bilo v mnogih okrajih umestno.) Ker je tovariš Cilenšek vojak, poda kratko poročilo predsednik, a blagajniški tov. Maurič, ki je po smrti g. Kryla prevzel blagajniške posle. Stanje blagajne sicer ni slabo, ker imamo še nekaj preostanka, a bilo bi lahko še boljše, da nimamo v našem okraju ljudi, ki jim je organizacija nek neobdobje. Upajmo, da se razmere i v tem oziru zboljšajo. Sicer smo mnenja, da bo treba ne le pri nas, temveč povsod, temeljito obracuniti z onimi, ki so le nekaj privesek našega stanu ter se oglasijo le takrat, kadar jim organizacija, za katero se drugače nič ne zmenijo, ne more priložiti priboljškov po njih želji. — Volitve odbora niso mogoče spreminjati; izvoljeni so: za predsednika I. Tomazič, za njegovega namestnika Sim. Cvahte, za tajnico Hermina Mahorčič, za blagajnika K. Maurič, za knjižničarja Kv. Pertl, za pevovodjo Fr. Cvetko, odbornik je L. Bernard. Po izvolitvi pozove predsednik ne le odbor, ampak vse člane k vztrajnemu skupnemu delovanju v prid šolstva in stanu, poudarjajoč, da ne tvorita društva samo predsednik in odbor, ampak vsi člani in je uspeh le takrat mogoč, ako se slednji zaveda svojih dolžnosti. — Za tem govori Tomazič o podražavljenju ljudskih šol, omenja svitile in temne strani in stališče, ki ga je do sedaj zavzemala slovensko učiteljstvo v tej zadevi. O predmetu se je vnela živahna debata, ki je vodila do zaključka za potržavljenje ljudskih šol. — Tudi o točki „Razpis učiteljskih mest“ se je živahno debatiralo. Učiteljstvu se ne sme zgoditi nobena krivica ter naj dobijo isti, ki bi sicer bili že definitivni in imeli pravico do starostnih doklad, posebne doklade ter naj se vsakemu vsa leta po drugem izpitu štejejo za definitivna. Pozabiti pa tudi ne smemo mladih tovarišev, ki imajo le zrelostni izpit ker tudi tem se godi krivica. Za razpis se ne moremo ogreti, ker bi se na ta način marsikateremu zgodila krivica, ker bi se ne mogel potegovati za mesto, ki bi mu najbolj ugajalo. Ako pa že ne morejo zadeve drugače urediti, kakor z rapisi, pa se naj zasedanje mest ne vrši pred koncem vojne, ker bi preseljevanje v sedanjem času povzročilo zmešnjave osobito pri suplentih in oproščenih. Da se ognemo po mogočnosti krivicam, ki se navadno dogajajo pri nameščenjih, se sklene sledeče: Vodstvo organizacije naj izposluje še pred razpisi mest pri dežel. šol. sveta odredbo, ki določa, da ako se krajni, ozir. okrajni šolski sveti ne ozirata pri sestavi terna predlogov na določbe, da je upoštevati v prvi vrsti službeno najstarejši in najbolj sposobne prosilce, imenuje sam izmed prosilcev za mesto istega, ki mu gre po postavnih določbah, ne oziraje se na to ali je bil ali ne v terna predlogu. — Do sedaj so se šolske oblasti le redko ozirale na starost in sposobnost, ampak veljala je protekcija, ki ji mora biti enkrat konec, ako se neče zamoriti v najvestnejših in najspodobnejših veselje do dela in napredka ter tako občutno oškodovati šolstvo — Ko so se rešile še nekatera društvena vprašanja, zaključil predsednik 2 in pol urno zborovanje. Da ima učiteljstvo tudi v teh resnih in težkih časih resno voljo do dela, je dokaz soglasen sklep, da zborujemo zopet meseca julija. Na tem pride na dnevni red aktualno vprašanje o reformi ljudskega šolstva.

—š— Za VI. vojno posojilo se vsepovsod z veliko vnemo dela ter je vsekakor opravičeno upati, da se bo tistega po ljudskih šolah na Štajerskem spet podpisala znatna svota.

—š— Polzela. K poročilu o koncertu, ki se je vršil dne 15. aprila t. l. na Polzeli v prid v vojni oslepelim vojakom, moramo dostaviti, da je med imeni osebnosti, ki so si stekle zasluge za lepi uspeh koncerta, po neljubi pomoti izostalo ime prokurista tovarne Kurka & Wildi na Polzeli gospoda

Gustava Urbaneka. Ta gospod je bil, ki je z g. Neratom napravil načrt za koncert, se je posebno trudil pri predprodaji vstopnic in tako dosegel lep denarni uspeh. S tem lojalno popravljamo to neljubo pototo.

—š— Otroški vrtec v Gabrjih pri Celju. Dne 10. marca t. l. je minilo deset let, odkar se je otvoril otroški slovenski vrtec v Gabrjih, tem važnem industrialnem predkraju Celja. Ta zavod je imenitne važnosti za slovenski življenjski celjski okolici ter je doslej prav blagodejno deloval. Z ozirom na to smo pričakovali, da se bo ob desetletnici kaj vprizorilo v prilog tej kulturni napravi. Pa kaj; kdo bo sedaj ob vojnem tršču mislil na kaj takega!

—š— Umrl je dne 19. maja t. l. v 78. letu svoje starosti v Radgoni upokojeni nadučitelj Jakob Karel Budna. — Pokojnik je s prva nekaj let učiteljeval na Vranskem ter je bil tačas navdušen narodnjak. Je tudi pisaril in sicer pod imenom „Vlastenski“. A pozneje se je prelevil ter vskočil v nasprotni tabor. N. v m. p. l.

—š— Društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“. Društveni odbor sporoča: Umrla sta društvena člana: nadučitelj Konrad Mejovšek dne 30. septembra 1916 in nadučitelj Peter Pavlin dne 25. marca 1917. To je 150. in 151. smrtni slučaj. Za ta dva slučaja naj društveniki tako j vplačajo po 2 K (skupaj 4 K)! — Tisti člani, ki si žele vbodoče posameznih obvestil, pa doneskov še niso vplačali, naj to obremen store! — V letu 1916. je bilo 12 smrtnih slučajev, o treh, ki so padli leta 1915, je društveno vodstvo tudi šele zvedelo. Prvi (136.) smrtni slučaj v letu 1916. je bil Alojzij Košar. — Število članov znaša 832, t. j. za 12 več, kakor v preteklem letu.

—š— Kal nad Dolom pri Hrastniku ob južni železnici ima ekskurendno šolo, ki jo oskrbuje učiteljstvo ljudske šole na Dolu (nadučitelj tovariš Ant. Gnus). Ta šola je ena najvišje ležečih na Spod. Štajerju. Nahaja se na hribu, blizu 900 m visokem. Šola še obstaja od leta 1904.

Tržaške vesti.

—t— Vojna razstava. Sredi tega meseca otvorijo v Trstu vojno razstavo, ki se zanjo vrše že obsežne priprave. Tudi tržaške šole vseh kategorij se udeležijo te razstave, takisto se je udeležijo nekatere slovenske učiteljske organizacije. Vsa dela vodi razstavni odbor, ki mu je izmed slovenskega tržaškega učiteljskega članov. Miroslav Pretnar, ravnatelj c. kr. pripravnice srednjih šol.

—t— Nova slovenska šolska berila za vso Primorsko izidejo na iniciativo c. kr. nameštstva v Trstu. Za sedaj izidejo k že uvedenim berilom le dodatki, ki se posebe ozirajo na Primorsko. Slovensko učiteljstvo je s priznano vestnostjo poskrbelo, da so rokopisi že zbrani. Treba je le še končne redakcije, in delo bo zrelo za tisk.

—t— Tovariš Vinko Engelman s C. M. šole leži že dlje časa bolan. — Vrlemu tovarišu, za vsako šolsko in narodno prireditve vneto in poštvalno delavnemu slovenskemu možu želimo od vsega srca skorajšnjega popolnega okrevanja, da mu bo že v bližnji bodočnosti mogoče svojo agilitnost in nesebičnost zopet posvetiti moralni in materialni blaginji tržaških Slovencev!

Splošni vestnik.

Javna morala — konfiscirana! V Deveti deželi izhaja učiteljsko glasilo, ki je hotelo v 10. letošnji številki objaviti v uvodniku nekaj umestnih in nujno potrebnih besed in pripomb o javni morali. Toda strogi gospod cenzor je tiste umestne in nujno potrebne besede in pripombe o javni morali energično prečrtal z rdečim svinčnikom, hoteč nemara s tem nazorno pokazati, kako bi moralo biti v Deveti deželi vse belo — čisto, kar pa dandanes žalibog ni! — Vzlic temu se pa utegne v kratkem času zgoditi, da pride v Deveto deželo nekonfiscirana beseda o konfiscirani javni morali!

Le odkritosrčno! „Slovenec“ je z lepimi besedami in poln navdušenja pozdravljaj slovensko tržaško mladino, ki je prišla z ogroženega našega ozemlja, z obali sinje Adrije k nam, da nastopi v dobrodelne namene na odru ljubljanskega gledišča v lepi igrici. Pozdravljamo ono mladino, „ki jo je narod z lastnimi žulji in najskromnejšimi sredstvi iztrgal iz žrela laškega potujčevanja in mora naše ljudsko šolstvo podpirati dosedaj s svojim lastnim skupaj z beračenim denarjem. Tako govori „Slovenec“ z dne 21. maja 1917. Kdo je tisti činitelj, ki trga iz žrela italijanskega potujčevanja našo slovensko mladino tam doli ob Jadranskem morju ter ji vzdržuje šole, kjer se vzgojuje in poučuje v materinem jeziku, pa „Slovenec“ ne omenja niti z besedico in se menda namenoma ogiblje imenovati z imenom našo šolsko družbo. Pa ne, da bi se sramoval minulih dni?

Zamislimo se malo v polpretekli čas, v dobo katoliških shodov! Obsodili so tu „Družbo sv. Cirila in Metoda“, ki varuje slovensko deco potujčevanja, napovedali ji neizprosni boj in odrekli vsak vinarček podpore. Pregarjali in zatirali so one v svojih vrstah, ki bi se bili še predrznili govoriti v korist in delovati v prosep naše blagoslovljene šolske družbe. Slovenčeve besede, ki jih je napisal v pozdrav tržaške mladine, nam dajo veselo upanje, da je nastal preobrat v Slovenčevih vrstah. Na delo torej! Široka plan neobdelanega polja leži pred vami in pota so svobodna na levo in desno — na sever in zahod!

Učitelji in učiteljskišniki, ki so bili pri pregledovanjih spoznani sposobnim in imajo pravico do enoletnega prostovoljstva, morajo služiti pri skupni vojski ali pri domobranstvu, kamor so pač uvrščeni pri pregledovanju. Kdor želi vsekako služiti kot enoletni prostovoljec pri domobranstvu, mora za to prositi pred nastopom črnovojniške službe. Po demobilizaciji se vsi prenešče k domobranstvu.

Izpitni učiteljev-vojakov. C. kr. domobransko ministrstvo je odredilo, da se sme učiteljem, ki služijo pri vojaki v zaledju, radi naprave učiteljske skušnje dovoljevati osemdnevni dopust, če prosijo zanj pri svojem predstojništvu.

Vse tovariše in tovarišice, ki so uporabljali in razpečavali mojo brošurico „Šušenje v gospodinjstvu“, prosim, da se obrnejo letos za brošurico na mojega očeta Alojzija Račiča, nadučitelja v p. v Ljubljani, Grubarjevo nabrežje 18. Prosim tudi, da pošljejo vse zastanke na ta naslov.

Priporočajte knjižico ljudem, ki imajo vrtove.

Božo Račič, Šabac-Srbija.

Vse šole, ki žele lep predlog po izvirnih jugoslovanskih vezeninah, naj se obrnejo na trdko Rado Bačić v Osijeku I. Tam dobite serijo razglednic za 2 K. Druge motive po vezeninah v zlatu in srebru pa preskrbim učiteljem risanja in obrtnim šolam sam v fotografijah in skicah. Kdor se zanima, naj se obrne na podpisana

Božo Račič,

k. u. k. Et. Post Šabac-Srbija.

V vseučilišni profesor dr. Matija Murko in Lipskem je obravnaval v svojem nastopnem govoru o „slovanski filologiji v Nemčiji“.

Nemški jezik v dalmatinskih srednjih šolah. „Narodni list“ poroča, da je dalmatinski deželni zbor sklenil na svoji seji, da se uvede učenje nemškega jezika že v prvi razred srednjih šol v Dalmaciji. Doslej se je pričelo s tem poukom šele v četrtem razredu.

Interniranci. Cesar je odredil, da se splošno pregleda in preišče vzroke, zakaj da so posamezne osebe internirane oziroma konfinirane in da naj se pri tem postopa kar najbolj liberalno. Čeprav je bilo svoječasno vsled razmer neizogibno, da so se odredila konfiniranja in interniranja na podlagi sumljivih momentov, odslej take indicije ne bodo več tvorile podlage za take odredbe. Interniranja bodo ostala v veljavi le še v posebno izrednih slučajih, če v resnici ni nobenih drugih sredstev, ki bi mogla preprečiti ogroženje koristi vojnega vodstva. Vsled te cesarjeve odredbe je bilo 79% internirancev izpuščenih; večina teh bo, ker so doma iz vojnih ozemelj in nepremožni, deležna podpore, ki jo dobivajo begunci. V približno 20% slučajev se je interniranje izpremenilo v konfiniranje. Interniranih bo ostalo v bodoče le še prav malo naših ljudi.

Razgled.

Cesar je imenoval izrednega profesorja na dunajski tehniki, Slovenca dr. Maksimilijana Fabianija za rednega profesorja za stavbne umetnosti na tej visoki šoli.

Nova begunska šola. V Guntersdorfu so otvorili pred kratkim časom šolo za begunske otroke. Pri otvoritvi je bila slavnost. Službo božjo je opravil šempeterski dekan dr. Knavs.

Nagrade i kazne. Dijeli se na ove glave: Predgovor. Nagrade: Položaj, Trofeji i odličja, Taština, Izvor zadovoljstva, Učiteljeva sreča, Učiteljeva dobrota, Glavna svrha nastave i uzgoja, Nagrada u savjesti, Muževni ponos, a ne taština, Ponos u mladeži, Opasnost u nagradi, Lični kult, Duh bratimstva i jedinstva, Ravnatelj T. Alaupović, Jezuitski nastavnii sustav i uzgoj, I djecu treba veseliti, Prigovor. Kazne: Čuvaj dijete od napasti, Daj djetetu, što mu treba, Životinjski i socijalni nagoni, Razaranje, Tvrdoglavstvo, Laž, Najgadnije laži, Kaži istinu, Lažno priznanje, Kradljivost, Najdžena stvar, Nemar za nauku, Ne očekuj previše od djeteta, Kažnjavanje, Kova-

levski o kazni, Dostojevski o kazni, Kako je Mijo kaznio i uzgajao, Tjelesna kazna, Prva dužnost u kažnjavanju, Ton kažnjavanja, Zastrahivanje, Kažnjavanje cijeloga razreda, Kad ne treba kazne, Bez kazne, Kazna i bolesno dijete, Psihopatijske degeneracije. Sto se sve kazni. Policijni duh, Tko da izvršuje kaznu, Disciplinski red, Oštroća učiteljeva, Dosljednost u disciplini, Etička stega, Blagost u uzgoju, Bura i sunce, Najprije gospodar, pa savjetnik i prijatelj, Zapovijed i zabrana; preporuka i savjet, Moralne prodike, Prastaj lične uvrede, Na dnu života, Povjerenje, Pravednost, Vika na krivicu, Zanimljivo je pogriješke ispravljati, Zaglavak. Knjiga ima 8 i pol araka velikoga formata, a stoji K 3.80. Poštarina nosi 20 fil. od komada. Sakupljačima dajem na 10 knjiga jednu besplatno. Knjiga je lijepo opremljena, a papir još bolji, nego što je onaj kulturnih izgajatelja. Celo knjige resi slika od Bele Csikosa. Božica Ljubav i Pravda sljubiše se i idu zajedno, a kud stupaju, niče cvijeće i iz kamena. Taj duh provejava svu knjigu. Molim prijatelje narodne prosvjete, da mi izvole skupiti što više pretplatnika i novac mi unaprijed poslati. Napose molim braću učitelje, da uzmu ovo djelo i za školske knjižnice. Knjiga je za svakoga, a naročito za roditelje, učitelje, prijatelje nauke, lijepe knjige i za zrelije dake. Sva je nauka rasvijetljena i zasladena primjerima iz života, pa se lahko upamti. Kod mene dobivaju se još ove moje knjige: Kulturni izgajatelj, K 3.50, poštarina 20 fil.; Kulturna povijest, K 3.80, poštarina 40 fil.; Biblija u svijetlu istine i morala, K 2.60, poštarina 20 fil. Hvala svim sakupljačima, koji su mi raspačali u kratko vrijeme mnogo Kulturnih izgajatelja.

Teški položaj nemškega brodarstva. Nemško brodarstvo je zašlo v silno težke razmere. Zadnje bilance nemških parobrodskih družb »Hamburk-Amerika« in »Severonemški Lloyd« so izšle leta 1913. Od tedaj ni bila nobena več izdana. Vsled zaplemb so nemške parobrodne družbe izgubile vse polno najlepših svojih ladij. Pri tem so imele še to nesrečo, da so za te ladje najprej plačale mnogo milijonov na pristranskih pristojbinah, končno pa še ladje izgubile, da morajo obrestovati mnogo milijonov izdanih obligacij, da plačujejo stalnim uslužbencem vse plače tudi zdaj. Dohodkov nimajo skoro nič. Družbe se vzdržujejo denarno le z bančnimi krediti, a že danes je gotovo, da mnogo let niti obresti teh posojil ne bodo mogle plačevati, kaj še povrniti posojila sama. Družbe so se obrnile do nemške vlade in ta jim je ponudila 500 do 600 milijonov mark brezobrestnega posojila. Toda družbe s tem niso zadovoljne, nego so zahtevale, naj jim država plača vrednost vseh izgubljenih ladij in povrne dobiček, ki ga vsled vojne niso napravile. Povrh pa žele družbe, naj jim da država še eno milijardo mark posojila.

Za »nemški mir«. Neodvisni odbor za nemški mir v Berlinu je priredil zborovanje svojih članov v dvorani pruske zbornice poslancev. Prišlo je nad 1000 moških in žensk. Predsednik deželni poslanec Fuhrman je poudarjal v svojem nagovoru, da so podmorski čolni daleč preseglji mero pričakovanja. Zato je gotovo, da zmagamo po nekaj mesecih s tem najostrejšim in za nas najmanj krvavim orožjem. Toliko bolj pa se moramo vpreti zločinskemu izsiljevanju socialne demokracije, ki hoče, da bi se državni kancler zavzel za nekak kupčijski mir. Vedno glasnejši je klic: Ali ni nobenega Bismarcka tu? Mi zahtevamo od kanclerja jasnosti, da ni njegovo srce v taboru, v katerem plapolajo Scheidemannove zastave. Profesor Schäfer je govoril o nemško-ameriških odnošajih in rekel, da je Wilson kot predsednik vse pozabil, tudi kar je on sam učil. Mi nismo aneksionisti, tako nas imenovati, je vrhunec lahkomišljenosti. Mi nočemo Belgije in Poljske anektirati, samo državno obliko hočemo dobiti, ki bo ovirala naše sovražnike, vporabljeni ju proti nam. Profesor Busch-Marburg je izvajal, da imata biti Belgija in Poljska nekako predzemlje, na katerem bodo mogli Nemci v bodoče imeti svojo obrambo. Sprejeli so resolucijo, ki trdi, da kar je storila nemška armada in mornarica, je brez primere v svetovni zgodovini. Zato se obračajo proti sklepom soc. demokratov in proti mednarodnim rovarjem, ki hočejo oslabiti v našem ljudstvu voljo do zmage in spraviti nemško državo ob sadove bližnje popolne zmage. Vsak mir brez vojne odškodnine in narastka moči pomeni za Nemce neprestano propadanje. Nemčija mora končati to vojno z raširjeno gospodarsko in industrialno podlago, z zvišano politično močjo na zapadu in vzhodu in na morjih in z razširjeno kolonialno posestjo.

Književnost.

(„Stražo ob Adriji“) sta zdaj končno-veljavno predelala pesnik in skladatelj (Janko Leban in Anton Foerster). Leban je oskrbel tudi nemški prevod, ki pa naj bi služil le kot tolmač Neslovcem. — Skladba se lahko porabi: 1. enoglasno s spremljavo, 2. dvoglasno, 3. za 4 glase kot moški in za 4 glase kot mešani zbor. Končno se zboru pridruži lahko še sopran in alt (vse v D-dum) in imamo potem velikanski šestglasni zbor, efekten, elektrizujoč! — Kdor bi delo hotel založiti, naj se oglasi pri pesniku na Bukovici ali pri skladatelju v Ljubljani. Vsekako smo mnenja, da bi se moral oglašiti založnik izmed tržaških Slovencev. Na noge torej! Dobiček bo vsekako lep — moralen in materialen!

Izdajatelj in odgovorni urednik:
Radivoj Korene.
Last in založba „Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva“.
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.
Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani
registrovana zadruga z omejenim jamstvom.
Promet do 30. aprila 1917 K 121.176-19
Uradne ure: Vsak četrtek in vsako soboto od 1/2. do 1/2. ure popoldne.

Največja slovenska hranilnica!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.

je imela vlog koncem leta 1916 K 55,000.000.—
hipotečnih in občinskih posojil „ 30,600.000.—
rezervnega zaklada „ 1,500.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4%

večje in nestalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo
c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5%,
izven Kranjske pa proti 5 1/4% obrestim in proti najmanj 1%
oziroma 3/4% odplačevanju na dolg.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima ustanovljeno
Kreditno društvo.

Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem v Ljubljani.

plačuje vdovam društvenikov letno po 200 K pokojnine do smrti, ozir. za dobo vdovstva, sirotam po očetu letnih 50 K, sirotam po očetu in materi pa letnih 100 K vzgojnine do izpolnjenega 18. leta.

Udnina znača na leto za neoženjene po 12 K, za oženjene po 20 K, pristopnina pa tolikokrat po 2 K, kolikor let je star tisti ki pristopa.

Pristopnina se lahko vplača v 4 nepretrganih polletnih obrokih.

Pravi ud postane šele po preteku dveh let od vplačila prvega roka pristopnine. Kdor umrje v dobi provizorija, se stroški povrnejo.

Prošnji za sprejem je treba pridejati rodovinski izpiseh in zdravniško izpričevalo. Sprejet more biti le kranjski učitelj.

Ali ste že član društva „Jubilejska samopomoč“?

Društveniki so lahko učitelji, njihove žene in učiteljice po Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in Koroškem. V društvo se sprejemajo le oni, ki še niso stari nad 45 let.

Pri pristopu v društvo se plača pristopnina, ki se ravna po starostnih letih in sicer do 25 let 2 K 50 h, od 25 do 30 let 5 K, od 30 do 35 let 10 K, od 35 do 40 let 15 K, od 40 do 45 let 20 K; poleg tega še 2 K za prvi smrtni slučaj, 2 K letnine, 1 K vpisnine, 30 h upravnine in 20 h poštnine.

Letno se plačuje 30 h upravnine in 2 K za rezervni fond, ki je znašal koncem XII. upravne dobe 8052 K 99 h.

Po društvenikovi smrti izplača načelnštvo takoj zakonitni dedičem tolikokrat po 2 K, kolikor je društvenikov (sedaj 250). Po smrti društvenika plačajo drugi društveniki po 2 K za nadaljni slučaj smrti.

Vsa pojasnila glede pristopa v društvo daje predsednik

IVAN SCHMEIDEK, učitelj v Krtini, p. Dob.